

Blaže Koneski u nás

Dagmar Dorovská (Brno)

Pronikání a recepce literárních i odborných děl autorů národů a národností tehdejší federativní Jugoslávie můžeme sledovat v jednotlivých obdobích. V krátkém období 1945–1948 vyšla u nás převážně básnická díla a dokumentární prózy o partyzánské a národněosvobozenecké válce a revoluci. Naše kulturní prostředí přijímalo tyto překlady převážně v jugoslávském kontextu, nikoli jako díla autorů jednotlivých národních literatur. Převážně vycházela díla ze srbské, charvátské a slovinské literatury. O překladech z makedonské literatury v uvedeném i v dalších periodách nemůžeme mluvit, protože nebyli školení překladatelé. V dalších desetiletích tuto funkci plnili tzv. jugoslavisté, tj. překladatelé z uvedených tří národních literatur.

Období 1948–1956, tj. léta, která následovala po Rezoluci IB, je ve slavistice vykládáno jako období totálního mlčení a zapomnění, jako léta úplné stagnace vzájemných vztahů. Teprve po normalizaci sovětsko-jugoslávských politických vztahů došlo k postupnému obnovení vzájemného kulturního poznávání. Pokud chceme vysledovat pronikání a recepce makedonské literatury a kultury v tehdejší Československu, měli bychom podle mého názoru vzít v úvahu všechny již uvedené a řadu dalších faktorů.

V letech 1956–1980 bylo v tehdejší Československu přeloženo z literatur národů a národností tehdejší jugoslávské federace celkem 449 děl, z nichž 246 titulů do češtiny a 203 tituly do slovenštiny. Počtem přeložených děl z jugoslávských literatur Československo zaujímal v uvedených letech první místo na světě. S velkými potížemi byly v uvedených letech vydány čtyři básnické výbory a jedna antologie: výbor z tvorby Slavka Janevského vyšel pod názvem *Tanečnice na dlani* (1979). Z básnické tvorby Mateji Matevského vyšel slovenský výbor *Oslovovanie predka* (1985) a česky *Časný rozhovor s podzímim* (1987). Slovensky vyšly Racinovy *Biele úsvity*

(1990). Na Slovensku vyšla také antologie makedonské poezie *Nepokoj v krajine* (1990). „*Já jsem recepce makedonské literatury a kultury v poválečném Československu rozdělil do časově různě dlouhých období nebo fází. První fázi, která začíná rokem 1945 a trvala do začátku devadesátých let minulého století, jsem nazval jugoslávskou. Teprve druhá fáze je tzv. čistě makedonská. Začíná osamostatněním Makedonské republiky na podzim roku 1991*“ – píše Ivan Dorovský.

Podívejme se nyní, jak pronikala tvorba Blažeho Koneského do československé, později do českého vědeckého s kulturního prostředí. Poprvé se uvádí jeho jméno v jednom článku v měsíčníku *Svobodná země* v březnu 1946. Autor L. Smékal psal: „*Makedonská literatura má dobrou minulost. Z buditelů v minulém století jsou významní bratři Miladinovovi, kteří mají pro Makedonii stejný význam jako Němcová a Erben u nás. Ve velkém hnutí za osvobození Makedonie vyniklo několik dobrých básníků, například Kočo Racin-Solev, který zahynul v partyzánském boji (sbírka Bílé červánky), Kole Nedelkovski (sbírky Blesky, Pěšky po světě) a tvůrce moderní gramatiky Blaže Koneski, z nejmladších pak talentovaný Gogo Ivanovski.*“

Níže se pokusím vysledovat přítomnost B. Koneského v českém kulturním a vědeckém prostředí nejdříve jako jazykovědce, pak jako básníka a překladatele a nakonec jako prozaika. Po vydání Koneského *Dějin makedonského jazyka* (1965) vyšly o uvedeném díle v Makedonii, v Jugoslávii a v zahraničí odborné recenze a informace. Jedna z prvních recenzí v zahraničí vyšla v renomovaném slavistickém časopise *Slavia*. Autor Ivan Dorovský ve své rozsáhlé analytické recenzi podal základní bibliografický přehled tehdejších vědeckých výsledků jak v české a slovenské, tak také v evropské slavistice o makedonském jazyce. Recenzent dospívá k závěru, že makedonský jazyk je lexikálně bohatý a schopný vyjádřit všechny oblasti lidské činnosti. *Dějiny makedonského jazyka*

podle recenzenta podávají první celistvý přehled vývoje makedonštiny, je pro ně příznačné široké pojetí tématu, jejich koncepce je spjata s balkánským jazykovým svazem. „*Dějiny makedonského jazyka spolu se Slovníkem makedonského jazyka*“, psal I. Dorovský, „*jsou mimořádným úspěchem mladé makedonské jazykovědy*.“

Blaže Koneski se představil českým, slovenským i světovým slavistům také **in natura**. Bylo to na 6. mezinárodním sjezdu slavistů v Praze v srpnu 1968. Zaprvé jako člen Mezinárodního komitétu slavistů, zadruhé jako referent a zatřetí jako diskutující proti těm, kteří vystupovali proti jeho mateřštině. Jako vynikající jazykovědec pravidelně sledoval českou a slovenskou jazykovědu a udržoval styky s našimi i slovenskými lingvisty a literárními historiky. Osobně se znal např. s Antonínem Frintou (1884–1975), který bezprostředně po válce vypsál fakultativní přednášky makedonštiny. Znal se rovněž s významným českým jazykovědcem a slavistou Bohuslavem Havránkem (1893–1978). Dobře znal jeho odborné práce, především ty, které se týkaly Pražské školy.

Milovníci krásného slova se postupně seznámili s Koneského básnickou tvorbou. Dodejme, že makedonský tvůrce seznámil čtenáře v časopise *Mladá literatura* (1957) se svými překlady ukázek z tvorby K. H. Máchy, K. J. Erbena, Jana Nerudy, Petra Bezruče, Jiřího Wolkra a Vítězslava Nezvala. Od počátku šedesátých let se začaly objevovat v českém literárním a denním tisku (slovenský tisk nesledují) překlady básní B. Koneského. Často bývaly doprovázeny stručnými bio-bibliografickými informacemi.

V prvním poválečném malém výboru z jugoslávských autorů *Snímky krajiny poezie* (1966) jsou poprvé verše také pěti makedonských básníků: B. Koneského, S. Janevského, A. Šopova, G. To-

dorovského a M. Matevského. Kritika napsala, že řada mimoliterárních faktorů nedovolovala tehdy překlady z tvorby makedonských autorů do češtiny nebo do slovenštiny. Proto makedonští tvůrci, kteří bývali zastupováni v podobných antologiích nebo v denním tisku a literárních časopisech, *procházeli* mnohem snadněji jako autoři z Jugoslávie.

V literárních periodikách a v denním tisku vyšla v letech 1975 až 1995 dvacítká překladů z díla B. Koneského, dále články, studie a stati k básnickým životním jubileím. Psalo se o něm jako o *živém klasiku a velikánu*, jako o významné osobnosti makedonské literatury. V rozsáhlém sborníku *Básníka miluje svět* (1980), sestaveném D. a I. Dorovskými a věnovaném nedožitým osmdesátinám J. Wolkera, je B. Koneski zastoupen devíti básněmi. Sborník obsahuje překlady slovenských, bulharských, srbských, chorvatských, slovinských, makedonských, maďarských, německých, polských, rumunských a sovětských překladatelů Wolkrova díla.

O patnáct let později vyšla první česká antologie makedonské poezie *Modré nebe nad Ochridem* (1995), která obsahuje překlady veršů 38 tvůrců, včetně 21 básní B. Koneského. Třicet Koneského básní a 23 *úvah a sentencí o životě, jazyce a poezii* a obšírný úvod I. Dorovského tvoří výbor *Bystří se zrak oblohy* (1996).

Čtyři překlady básní B. Koneského a verše dalších 19 makedonských tvůrců najdeme v rozsáhlé antologii *Lyrická setkání* (2010), kterou sestavil jugoslavista V. Kudělka. Z Koneského próz vyšla v tisku jeho *Pesna* a v antologii *Tajemná komnata* (2002) povídka *Tabulka první*. Jméno B. Koneského najdeme také v českých a slovenských literárních lexikonech a encyklopediích.

E-mail: dorovski@volny.cz

